

ADAM CZARNECKI

PhD, vanhempi tutkija

Institute of Rural and Agricultural Development, Polish Academy of Sciences

MAARIT SIRENI

YTT, dosentti, yliopistotutkija

Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos

Vapaa-ajan asumisen taloudellinen merkitys maaseutukuntien pysyville asukkaille

Artikkelissa analysoidaan maaseudun pysyvien asukkaiden kokemuksia ja tulkintoja vapaa-ajan asumisen taloudellisesta merkityksestä. Tutkimuksen kohteena on kaksikymmentä merkittävää mökkikuntaa. Aineisto on hankittu pysyville asukkaille suunnatulla kyselyllä. Vastausten mukaan vapaa-ajan asukkaiden ja pysyvien asukkaiden väliset talousyhteydet ovat melko yleisiä mutta pienimuotoisia: keskimäärin joka viides pysyvä asukas tarjoaa vapaa-ajan asukkaille tavaroita tai palveluja. Kaiken kaikkiaan pysyvät asukkaat eivät näe vapaa-ajan asumisen tuottavan merkittäviä taloudellisia mahdollisuuksia, eikä sillä nähdä olevan suurta merkitystä infrastruktuurin ylläpidon kannalta. Sen sijaan he katsovat vapaa-ajan asumisen vaikuttavan myönteisesti paikkakunnan kulttuuritarjontaan. Yleisesti kyselyn vastaajien omakohtaiset kokemukset kanssakäymisestä vapaa-ajan asukkaiden kanssa heijastuvat heidän käsityksiinsä vapaa-ajan asumisen tuomista hyödyistä.

Avainsanat: vapaa-ajan asuminen, taloudelliset vaikutukset, kyselytutkimus, pysyvien asukkaiden kokemukset ja tulkinnat

Vapaa-ajan asunnon omistaminen on Suomessa hyvin yleistä verrattuna useimpiin Keski-Euroopan maihin ja Euroopan ulkopuolisiin kehittyneisiin maihin (Adamiak ym. 2015). Kun mukaan luetaan varsinaisten kesämökkien lisäksi myös muuhun käyttöön rekisteröidyt vapaa-ajan asunnot, niiden lukumäärä on yhteensä noin 600 000 (Mökkibarometri 2016). Suurimmat loma-asuntojen keskittymät sijaitsevat Järvi-Suomessa, rannikkoseuduilla ja Lapin matkailukeskuksissa (Adamiak ym. 2015, 9). Vaikka pysyvien asukkaiden määrä vähenee etenkin harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla, on vapaa-ajan asukkaiden ja muun kausiväestön lukumäärä pysynyt kasvusuunnassa (Adamiak ym. 2016; Sireni ym. 2017, 30).

Vapaa-ajan asumista pidetään yleisesti Suomen maaseudun voimavarana, jonka merkitystä ei kuitenkaan ole täysin tunnustettu (Mahdollisuuksien maaseutu 2014, 22). Tyypillisesti taloudellisia vaikutuksia on arvioitu vapaa-ajan asukkaiden kuluuskäyttäytymistä kartoittavilla kyselyillä. Esimerkiksi uusimman Mökkibarometrin (2016) mukaan Suomessa käytettiin vuonna 2014 vapaa-ajan asumiseen kaikkiaan 6,2 miljardia euroa. Tähän lukuun sisältyy rahankäyttö sekä mökkipaikkakunnalla että

sen ulkopuolella. Vaikka vapaa-ajan asumiseen liittyviä palveluja ja tavaroita hankitaan useilta paikkakunnilta, monet eri maissa tehdyt empiiriset tutkimukset tukevat arvioita siitä, että vapaa-ajan asuminen lisää myös paikallisten yritysten liikevaihtoa ja tuo lisätuloja maataloille ja muille kotitalouksille (Hjalager ym. 2011; Czarnecki 2014). Positiiviset vaikutukset näkyvät luonnollisesti selvimmin suosituissa vapaa-ajan asumisen keskittymissä, joissa kysyntää on eniten (esim. Heffner & Czarnecki 2011).

Tässä artikkelissa vapaa-ajan asumisen taloudellisia vaikutuksia ei tarkastella vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön perusteella, vaan pysyvien asukkaiden näkökulmasta. Pysyvillä asukkailla tarkoitetaan paitsi yrittäjiä myös muita kuntalaisia. Kartoituksen kohteina ovat *pysyvien asukkaiden kokemukset talousyhteyksistä* vapaa-ajan asukkaiden kanssa sekä myös se, *miten nämä kokemukset ovat yhteydessä heidän käsityksiinsä vapaa-ajan asumisen taloudellisista hyödyistä ja vaikutuksista infrastruktuuriin ja eräisiin palveluihin*. Empiirinen aineisto hankittiin kyselyn avulla kahdestakymmenestä kunnasta, jotka sijaitsevat edellä mainituissa vapaa-ajan asumisen keskittymissä, eli sellaisilla alueilla, joilla taloudelliset hyödyt ovat suurimpia. Aiempien tutkimusten perusteella voidaan kuitenkin olettaa, että pysyvien asukkaiden omat arviot ovat erilaisia kuin vapaa-ajan asumisen talous- ja työllisyysvaikutuksista esitetyt maaseutupoliittiset ohjelmajulistukset ja kausiasukkaiden kysyntään perustuvat laskelmat (Mahdollisuuksien maaseutu 2014; Mökkibarometri 2016). Erot johtuvat siitä, että esimerkiksi elintarvikkeiden ja muiden päivittäistavaroiden kysyntä, johon vapaa-ajan asunnon omistavat perhekunnat käyttävät mökkipaikkakunnallaan eniten rahaa, koskettaa suoraan vain harvoja pysyviä asukkaita (Czarnecki & Sireni 2016).

Aloitamme tarkastelemalla tutkimuskirjallisuutta, joka käsittelee vapaa-ajan asumisen sosioekonomisia vaikutuksia eri näkökulmista. Tässä artikkelissa tarkasteltavia *pysyvien asukkaiden kokemuksia talousyhteyksistä* on tutkittu vähemmän kuin vapaa-ajan asukkaiden rahankäyttöä arvioituine tulo- ja työllisyysvaikutuksineen. Sen jälkeen avaamme tutkimuskirjallisuuden pohjalta myös

kysymystä siitä, miten henkilökohtaiset kokemukset talousyhteyksistä mahdollisesti vaikuttavat pysyvien asukkaiden tulkintoihin vapaa-ajan asumisen hyödyistä. Suorien hyötyjen kohdistuminen vain harvoille pysyville asukkaille voi vaikuttaa siten, ettei vapaa-ajan asumisen merkitystä tunnisteta. Vaikka kuntien elinkeinoelämää työkseen kehittävät viranhaltijat pitävät vapaa-ajan asumisen vaikutuksia kuntataloudelle yleensä myönteisinä, kuten jaksossa kaksi käy tarkemmin ilmi, edellyttää vapaa-ajan asumisen menestyksekkäas kehittämisen pysyvien asukkaiden laajaa tukea.

Kuvattuamme empiiristä asetelmaa, kohdekuntia, kyselyaineistoa ja sen analyysia esittelemme havaintomme pysyvien asukkaiden ja vapaa-ajan asukkaiden välisestä taloudellisesta kanssakäymisestä. Tämän jälkeen tarkastelemme eri tavoin vapaa-ajan asukkaiden kanssa tekemisissä olevien pysyvien asukkaiden näkemyksiä vapaa-ajan asumisen hyödyistä. Lopuksi kokoamme johtopäätökset.

Uusia työpaikkoja, kehittyvää infrastruktuuria ja vireää elämää?

Vapaa-ajan asumisen sosioekonomisten vaikutusten tutkimus

Tutkimuskirjallisuudessa voidaan erottaa kolme vakiintunutta vapaa-ajan asumisen paikallistaloudellisia vaikutuksia käsittelevää pääsuuntausta. Ensinnäkin on kartoitettu vaikutuksia kotitalouksien ja yritysten tuloihin ja tulonlähteiden monipuolistumiseen (Rehunen ym. 2012; Velvin ym. 2013) sekä paikallisten hallintoyksiköiden kuten kuntien talouteen erityisesti lisääntyvien verotulojen seurauksena (Heffner & Czarnecki 2015). Toiseksi tutkimuksen kohteina ovat olleet vapaa-ajan asumisen vaikutukset paikallisiin työmarkkinoihin ja uusien työpaikkojen syntymiseen (Guisan & Aguayo 2010; Scanlon ym. 2014). Kolmanneksi on arvioitu sitä, millaisia vaikutuksia vapaa-ajan asumisella on infrastruktuurin saavutettavuuteen ja laatuun paikkakunnan asukkaiden ja yritysten näkökulmasta (Müller 1999; Matteucci ym. 2008). Palveluiden ja infrastruktuurin säilymisellä

on ilmeisiä vaikutuksia sekä asukkaiden hyvinvointiin että taloudelliseen kehitykseen.

Suomalaisessa maaseutututkimuksessa samoin kuin matkailututkimuksessa vapaa-ajan asumista pidetään yleisesti merkittävänä maaseudun talouden piristysruiskeena (Leppänen 2003). Sen hyötyjen on esitetty vaikuttavan myös paikkakuntien infrastruktuuriin, koska paikkakunnilla, joilla on paljon vapaa-ajan asutusta, vapaa-ajan asukkaat – vaikka he eivät yleensä voi äänestää kuntavaaleissa – pystyvät kuitenkin ilmaisemaan näkemyksensä, vaikuttamaan päätäjiin sekä ottamaan kantaa esimerkiksi palveluja ja infrastruktuuria koskeviin paikallistason ratkaisuihin. Heidän osaamistaan ja luovuuttaan voidaan myös hyödyntää ulkopuolisen rahoituksen tai uusien rahoituskanavien löytämisessä (Heffner & Czarnecki 2011).

Vapaa-ajan asumisen positiivisia talousvaikutuksia heikentää ymmärrettävästi se, että lomaa-asukkaiden kysyntä on osavuotista, ja jää siten pienemmäksi kuin pysyvien asukkaiden kysyntä. Kausiluontoinen, muun muassa koulujen lomaaikoihin keskittyvä kysyntä, jonka tasoittamiseksi on yritetty kehittää uusia ratkaisuja, ei useinkaan riitä ylläpitämään uusia kokoaikaisia työpaikkoja. Sesonkiluontoista kysyntää palvelevat tehtävät ovat tyypillisesti osa-aikaisia, mistä syystä ne ovat työntekijöiden näkökulmasta epävarmoja ja heikommin palkattuja (Müller 2002; Gallent ym. 2002; Wallace ym. 2005). Vapaa-ajan asukkaiden kysyntä saattaa myös pitää yllä yksipuolista elinkeinorakennetta tai se voi kohdistua tuotteisiin ja palveluihin, jotka sopivat huonosti yhteen paikkakunnan tuotantorakenteen kanssa (Marjavaara 2008). Lisäksi investoinnit infrastruktuuriin ja palveluihin, joita tarvitaan lähinnä vain loma-aikoina ja viikonloppuisin, rasittavat kunnan taloutta, jos ne jäävät harvalukuisten pysyvien asukkaiden verotuloilla maksettaviksi (McKenzie ym. 2008). Toisaalta hyvin toimivat palvelut voivat pidentää vapaa-ajan asunnoilla vietettävää aikaa, mikä puolestaan lisää paikallisten palvelujen kysyntää (Rantanen 2016, 24).

Suomessa vapaa-ajan asumisen taloudellisia ja työllisyysvaikutuksia on arvioitu Mökkibarometrillä (2016). Sen mukaan vapaa-ajan asumiseen vuosittain käytettävä rahamäärä tuottaa noin

60 000 työpaikkaa, kun otetaan huomioon sekä suorat että välilliset vaikutukset. Vähittäiskaupassa tarvitaan Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen ja tilinpäätöstilaston perusteella yhtä työpaikkaa kohti liikevaihtoa noin 249 000 euroa. Tällä perusteella vapaa-ajan asukkaiden kysynnän työllisyysvaikutus on noin 7 700 työvuotta. Kun tähän lisätään Tilastokeskuksen panos-tuotosaineistojen perusteella arvioituiden välilliset vaikutukset, kokonaisvaikutukseksi saadaan noin 9 900 henkilötyövuotta (Mökkibarometri 2016, 45). Vastaavasti palvelut kerrannaisvaikutuksineen työllistävät noin 3 000 henkilöä, rakentaminen ja kunnossapito 16 600 henkilöä sekä kiinteistö- ja mökkiliiketoiminta, kiinteistöverot, mökkimatkat sekä sähkön hankinta ja jätehuolto noin 31 900 henkilöä (Mökkibarometri 2016, 45). – On syytä korostaa jo tässä yhteydessä sitä, että nämä arviot kuvaavat vaikutuksia koko maassa, eivätkä vapaa-ajan asutuksen sijaintipaikoissa.

Paikallisten asukkaiden näkemykset ja asenteet

Muun muassa Rantanen (2016, 25) on todennut, että aluekehittäminen, joka perustuu vapaa-ajan asukkaiden palvelemiseen niin, että alueet hyötyvät tästä taloudellisesti, edellyttää kokonaisvaltaista otetta. Tässä työssä on tärkeää sovittaa yhteen eri toimijoiden, kuten yritysten ja paikallisyhteisöjen, roolit ja tavoitteet, mikä edellyttää pitkäjänteistä yhteistyötä ja erilaisten tavoitteiden yhteen nivomista (emt.). Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi vapaa-ajan asumisen osalta sitä, että sen menestyminen paikallistaloudessa edellyttää pysyvien asukkaiden myötämielistä ja osallistuvaa asennoitumista siihen (Lankford & Howard 1994). Tämän vuoksi paikallisten asukkaiden näkemyksiä vapaa-ajan asumisen vaikutuksista on syytä tuntee ja seurata, kun aluetta kehitetään vapaa-ajan asukkaiden tarpeet huomioon ottaen tai vapaa-ajan asumiseen perustuen.

Aiempien tutkimusten mukaan vapaa-ajan asumiseen perustuvaan liiketoimintaan tavalla tai toisella osallistuvien pysyvien asukkaiden asenteet vapaa-ajan asumisen kehittämiseen ovat yleensä myönteisiä, vaikka näiden taloudellisten

vaikutusten merkityksestä on näkemyseroja. Paikallinen väestö mieltää vapaa-ajan asumisen vaikutukset ymmärrettävästi positiivisiksi silloin, kun hyödyt, kuten kasvavat tulot tai uudet työpaikat, ovat näkyviä ja tunnistettavia. Vastaavasti tulkinnot muuttuvat vähemmän myönteisiksi silloin, kun vapaa-ajan asumisesta toiminnasta aiheutuu ympäristölle tai yhteisölle haittoja (Ritchie & Inkari 2006). Myönteisimmin vapaa-ajan asumisen kehittämiseen suhtautuvat luonnollisesti ne pysyvät asukkaat, jotka hyötyvät siitä välittömästi työn ja toimeentulon muodossa. Sen sijaan ne, jotka eivät ole tekemisissä vapaa-ajan asumisen kanssa, eivät samalla tavalla tunnista siihen sisältyviä mahdollisuuksia (Sirakaya ym. 2002).

Näkemykset vapaa-ajan asumisesta muodostuvat paitsi kanssakäymisessä ja vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, myös esimerkiksi median vaikutuksesta. Tulkinnat eivät välttämättä muutu helposti, sillä ne muodostavat viitekehyksen, jossa uutta tietoa prosessoidaan ja tulkitaan (vrt. Moscovici 1981). Esimerkiksi jos paikalliset asukkaat mieltävät hyötyjen jakautuvan epäoikeudenmukaisesti, tämän tulkinnan muuttaminen voi olla vaikeaa, ja tuki vapaa-ajan asumiselle ja turismille heikkenee (Ritchie & Inkari 2006). Myös hyötyjen jakautuminen koko alueelle edesauttaa ilmiön merkityksen tunnistamista paikallisen väestön keskuudessa ja vahvistaa sen legitimitettä. Yleisesti vapaa-ajan asumisen tuottamat hyödyt tunnustetaan luonnollisesti paremmin sellaisilla paikkakunnilla, joilla muita toimintoja on vähän.

Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet perustelluksi oletuksen, että vapaa-ajan asumisen epäsuorat vaikutukset ja kerrannaisvaikutukset ovat selvästi vähäisempiä pienissä talouksissa kuin suurissa keskuksissa siitä syystä, että vapaa-ajan asukkaiden kysyntä kohdistuu pääasiassa paikkakunnan ulkopuolelle, tyypillisesti heidän vakituiselle asuinpaikkakunnalleen (Vanegas Sr & Croes 2003). Tätä ulosvuotoa lisää se, että vähittäiskaupan, palveluntarjoajien ja paikallisten tuottajien väliset yhteydet ovat tyypillisesti heikkoja pienissä talouksissa. Koska vapaa-ajan asumisen hyödyt kasautuvat vain muutamiin yrityksiin tai tietyissä yhdyskunnissa asuville väestöryhmille, pääosa paikallisista asukkaista ei tunnista ilmiön merkitystä

(Ap & Crompton 1998; Chuang 2011).

Kuntien viranhaltijoiden näkemykset

Suomessa kuntien elinkeinotoimesta vastaavien viranhaltijoiden vapaa-ajan asumisen merkitystä koskevat arviot, joita käytetään seuraavassa paikallisen väestön näkemysten yhtenä vertailukohtana, ovat pääasiassa myönteisiä (Adamiak ym. 2015). Nämä keskeiset toimijat uskovat kuntien hyötyvän taloudellisesti, kun paikalliset yritykset saavat tuloja, kunta veroja ja maksuja, ja myös maan ja kiinteistöjen arvo säilyy tai nousee. Sen sijaan vapaa-ajan asumisella arvioidaan olevan vähemmän vaikutusta uusien työpaikkojen syntymiseen ja investointeihin sekä uusien asukkaiden ja matkailijoiden hankkimiseen paikkakunnalle.

Mökkeilyn merkitystä vähentävät tekijät ovat odotusten mukaisia kuntien elinkeinotoimen viranhaltijoiden esittämässä arvioissa: huomattava osa tavaroista ja palveluista hankitaan paikkakunnan ulkopuolelta ja kysyntä on kausiluontoista. Lisäksi haja-asutuksen edellyttämän infrastruktuurin ja palveluiden ylläpidosta koituvat kustannukset rasittavat kuntien taloutta. Eräät elinkeinotoimen viranhaltijat mainitsevat tässä yhteydessä myös maan ja kiinteistöjen arvon nousun paikallisten ulottumattomiin sekä vapaa-ajan asukkaiden harjoittaman paikallisten kehittämishankkeiden vastustuksen (Adamiak ym. 2015, 40).

Myös kuntien edustajien tärkeimmiksi katsomat sosiaaliset hyödyt liittyvät paljolti talouteen. Näihin kuuluvat palveluiden ja infrastruktuurin säilyminen sekä hyvinvoinnin edistäminen. Sen sijaan vähemmän merkitystä arvioidaan olevan paikallisten ihmisten ja vapaa-ajan asukkaiden välisellä kanssakäymisellä, sosiaalisen pääoman lisääntymisellä ja vapaa-ajan asukkaiden sitoutumisesta koituvilla hyödyillä. Myös vapaa-ajan asumisen hyödyt paikallisten perinteiden säilyttämisen tai väestönkehityksen kannalta arvioidaan vähäisiksi. Elinkeinotoimen viranhaltijoiden mukaan vapaa-ajan asumisen tärkein haitta on kiinteistöjen vajaakäyttö eli tyhjeneminen sesongin ulkopuolella. Muita haittoja tunnustetaan vain harvoissa kunnissa – mainituksi tulevat tässä yhteydessä paikallisen väestön ja kausiväestön väliset

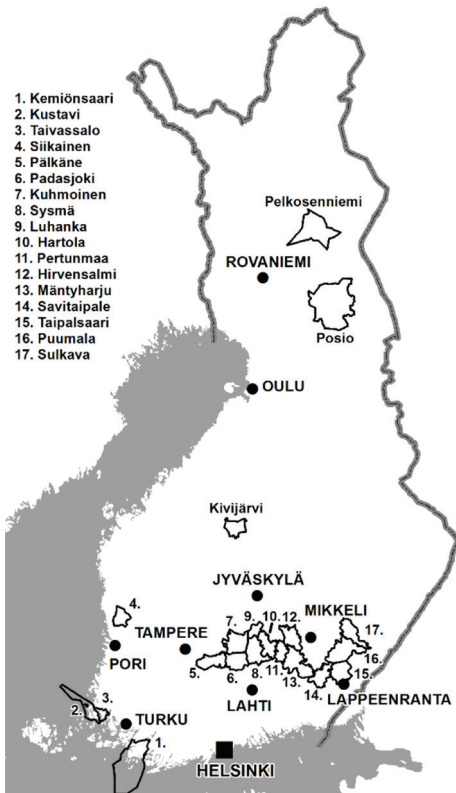
Pysyvien asukkaiden kokemusten ja näkemysten kartoitus 20 kunnassa

Kyselyn toteutus ja aineiston analyysi

Maaseutukuntien pysyvien asukkaiden omia kokemuksia ja näkemyksiä vapaa-ajan asumisen taloudellisista vaikutuksista analysoidaan seuraavassa kyselyaineiston perusteella. Tutkimuksen kohteiksi valittiin elinkeinorakenteeltaan erilaisia ja eri maaseututyyppeihin lukeutuvia kuntia, joita yhdistää se, että niissä on keskimääräistä enemmän vapaa-ajan asutusta. Näiden 20 eri puolilta maata valittujen kohdekuntien sijainti esitetään kartassa 1.

Kyselylomake postitettiin syksyllä 2013 tutkimuksen kohteeksi valittujen kuntien 500 pysyväälle asukkaalle osana vapaa-ajan asumisen sosiaalis-taloudellisia vaikutuksia käsittelevää Suomea ja Puolaa koskenutta vertailututkimusta ”Second homes: chance or threat for rural economy?” (2012–2014). Sen jatkona toteutetussa tutkimushankkeessa ”Vapaa-ajan asuminen kuntien mahdollisuutena” (2015–2017) on analysoitu suomalaisia kuntia koskevaa aineistoa, joka pitää sisällään tässä artikkelissa käytettävän pysyvien asukkaiden kokemuksia ja tulkintoja kartoittavan aineiston lisäksi myös vapaa-ajan asukkaiden kulutuskäyttäytymistä erittelevän kyselyaineiston. Vapaa-ajan asumisen paikallisia taloudellisia vaikutuksia on analysoitu kyseisen aineiston perustalta toisessa yhteydessä (Czarnecki & Sireni 2016).

Satunnaisotos, joka koostui alle 80-vuotiaasta aikuisväestöstä, valittiin Väestörekisterikeskuksessa. Vastauksia palautui 156 kappaletta. Uusintakyselyä ei tehty, sillä vastausprosenttia (31 %) pidettiin riittävänä. Kysymykset muotoutuivat paljolti alkuperäisen vertailututkimuksen tavoitteiden pohjalta. Ne jakoutuivat kahteen osioon. Kysymyksissä käsiteltiin ensinnäkin vapaa-ajan asumisen välitöntä taloudellista merkitystä vastaajille ja heidän näkemyksiään vapaa-ajan asumisen tuottamista liiketoimintamahdollisuuksista. Toiseksi lomake sisälsi kysymyksiä, jotka kartoittivat vastaajien näkemyksiä vapaa-ajan asumisen vaikutuksista paikkakunnan infrastruktuuriin ja eräisiin

Kartta 1. Tutkimuksen kohdekunnat

ristiriidat, asukasrakenteen sosiaalinen muutos, luontoalueiden julkisen virkistyskäytön rajoittuminen sekä rikollisuuden lisääntyminen (Adamiak ym. 2015, 41).

Kuntien elinkeinotoimen edustajat eivät pidä vapaa-ajan asumisen ympäristövaikutuksia yhtä positiivisina kuin taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Hyödylliseksi he näkevät kuitenkin sen, että vapaa-ajan asuminen pitää yllä infrastruktuuria syrjäalueilla. Lisäksi osavuotiset asukkaat osallistuvat luonnon- ja kulttuuriympäristön suojeeluun, joskin rantojen rakentaminen on tästä poikkeus. Kaiken kaikkiaan vapaa-ajan asumisen vaikutuksia kuntataloudelle pidetään myönteisinä ja valtaosassa kuntia vapaa-ajan asuminen on osa kunnan kehittämisstrategiaa. Sen merkitystä ei kuitenkaan täysin tunnusteta siinä mielessä, että vapaa-ajan asuminen nähdään usein vähemmän tärkeänä kuin muut toimialat (Adamiak ym. 2015, 41, 43).

palveluihin.

Kyselyaineiston analyysissa käytettiin (eteenpäin askeltavaa epälineaarista) regressioanalyysiä, jonka avulla voidaan tutkia yhden tai useamman selittävän muuttujan vaikutusta selitettävään muuttujaan (Alkula ym. 1994, 245-257). Tässä tapauksessa pyrittiin tunnistamaan tekijöitä, jotka ovat yhteydessä vapaa-ajan asukkaiden kanssa harjoitettavien liiketoimien ja heidän toimintaansa liittyvän tulonhankinnan kanssa: keitä ovat vapaa-ajan asukkaille tavaroita ja palveluja tarjoavat pysyvät asukkaat, ja mitkä tekijät selittävät vapaa-ajan asumisen taloudellista merkitystä koskevia pysyvien asukkaiden näkemyksiä ja asenteita?

Taustatietoja vastanneista

Kyselyyn vastanneista hieman suurempi osa on naisia kuin miehiä (taulukko 1). Pääosa vastanneista on yli 45-vuotiaita. Eläkeikäisten osuus on 30 prosenttia. Vastanneiden ikäjakauma vaikuttaa puolestaan siihen, että vastaajien kotitalouksiin kuuluu useimmiten vain yksi tai kaksi henkilöä.

Vastanneiden koulutusaste on hieman alhaisempi kuin maaseutuväestöllä keskimäärin, sillä noin kolmasosalla heistä on ainoastaan perusasteen koulutus ja vain 14 prosentilla on korkea-asteen tutkinto (vrt. Sireni ym. 2017, 101). Pääosa kertoo olevansa palkansaajia, työttömiä tai eläkeläisiä, eli vastanneet ovat enimmäkseen muita kuin varsinaisia yrittäjiä, joiden osuus on 15 prosenttia. Työssäkäyvistä vastanneista 43 prosenttia käy työssä kotikuntansa ulkopuolella. Kotitaloudet kuuluvat tulojensa puolesta keskituloisiin tai sitä vähemmän ansaitseviin. Vastanneet asuvat tyypillisesti kuntakeskuksessa. Pääosa vastanneista on asunut nykyisessä asuinkunnassaan yli 20 vuotta.

Pysyvät asukkaat tuotteiden ja palvelujen tarjoajana

Pienimuotoinen taloudellinen kanssakäyminen on yleistä

Niiden pysyvien asukkaiden osuus, jotka myyvät vapaa-ajan asukkaille tuotteita tai tarjoavat

palveluja maksua vastaan, on 20 prosenttia (31 vastaajaa). Osuutta voidaan pitää suhteellisen suurena, kun otetaan huomioon, että kyselylomake lähetettiin satunnaisotannalla valituille pysyville asukkaille kyseisissä kunnissa. On mahdollista, että kyselyyn vastasivat aktiivisimmin juuri ne, joilla on tekemistä vapaa-ajan asukkaiden kanssa, minkä vuoksi tämän kyselyn tulokset liioittelevat taloudellisen kanssakäymisen yleisyyttä. Toisaalta on myös mahdollista, että epävirallista liiketoimintaa vapaa-ajan asukkaiden kanssa harjoittavat eivät vastanneet kyselyyn tai jättivät tulonsa mainitsematta, vaikka lomake täytettiin anonyymisti. Lisäksi vapaa-ajan asukkaiden kanssa harjoitettava taloustoiminta voi olla näiden vastausten mukaista suurempaa myös siitä syystä, että tässä kyselyssä ei pyritty selvittämään ilman rahaa harjoitettavaa tavaroiden ja palvelusten vaihtoa.

Kaikkien kyselyyn vastanneiden tulot vapaa-ajan asukkaille myydyistä palveluista ja tuotteista ovat yhteensä 276 500 euroa (taulukko 2). Mediानी on hieman yli 500 euroa, mikä kertoo siitä, että kotitalouden vuodessa saamat tulot ovat tyypillisesti muutamia satoja euroja. Näiden liiketoimien paikalliset työllisyysvaikutukset ovat edellä esiteltyihin Mökkibarometrin (2016) arvioihin verrattuna hyvin pieniä – ja kuten jo todettiin, ne eivät ole vertailukelpoisia.

Pääosa, melkein 90 prosenttia, vastanneiden viimeksi kuluneen vuoden aikana hankkimista vapaa-ajan asukkaiden tuottamista tuloista liittyy erilaisten palvelujen tarjontaan (taulukko 2). Pysyvät asukkaat tarjoavat vapaa-ajan asukkaille esimerkiksi rakennus-, korjaus-, huolto- ja kunnossapitopalveluja. Sen sijaan raaka-aineiden ja tavaroiden osalta pysyvien asukkaiden ja vapaa-ajan asukkaiden välinen taloudellinen kanssakäyminen on pienimutoista. Tämän aineiston perusteella näyttää siltä, että Suomessa on hyvin epätavallista, että pysyvät asukkaat myyvät vapaa-ajan asukkaille esimerkiksi kotipuutarhansa tuotteita, kotona leivottua leipää tai muita elintarvikkeita.

Taloudellisen kanssakäymisen merkitystä vastanneille voidaan arvioida sen perusteella, mihin tuloluokkaan vastaajat ilmoittivat kotitaloutensa kuuluvan. Pääosa, noin 86 prosenttia, kokonaisusummasta kasautuu pienelle joukolle suhteellisen

Taustatiedot	Luokat	Osuus %
Sukupuoli	Naiset	58
	Miehet	42
Ikä, vuotta	18-44	17
	45-64	53
	≥65	30
Kotitalouden koko, henkilöä	1	19
	2	60
	3-4	14
	≥ 5	7
Koulutus	Perusaste	28
	Toinen aste	58
	Ammattikorkeakoulu, yliopisto	14
Ammatti	Yrittäjä	15
	Ylempi toimihenkilö	7
	Alempi toimihenkilö	11
	Työntekijä	13
	Eläkeläinen	44
	Työtön	7
	Muu	3
Työssäkäynti kotikunnan ulkopuolella	Pendelöi	43
	Ei	57
Kotitalouden nettotulot kuukaudessa, €	≥7 501	6
	5 001–7 500	9
	2 501–5 000	43
	1 251–2 500	27
	≤1 250	14
Asumisaika kunnassa, vuotta	≤ 9	19
	10-19	15
	≥ 20	66
Asuinpaikan tyyppi	Kuntakeskus	69
	Kylä, haja-asutusalue	31

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden taustatiedot

	Palvelut	Tavarat	Yhteensä
Tulot, €	247 300	29 200	276 500
Tulot per myyjä, €	11 200	1 800	8 900
Mediaani, €	700	250	525

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneiden (pysyvien asukkaiden) vuodessa saamat tulot palvelujen ja tavaroiden myynnistä vapaa-ajan asukkaille.

hyvätuloisia kotitalouksia, jotka kuuluvat taulukossa 1. määriteltyyn toiseksi korkeimpaan tulo- luokkaan. Tämän pääasiassa yrittäjistä koostuvan ryhmän toiminta on ammattimaista, toisin sanoen palvelujen tuottaminen erityisesti vapaa-ajan asukkailla on heidän pääasiallinen elinkeinonsa, josta he saavat suurimman osan tuloistaan. Muiden vastanneiden vapaa-ajan asukkaiden kanssa käymien liiketoimien merkitys vaihtelee noin neljänneksestä alle prosenttiin vuosituloista.

Taloudellista kanssakäymistä vapaa-ajan asukkaiden kanssa harjoittavista vastanneista 35 prosenttia on yrittäjiä tai toiminimellä toimivia. Muiden kuin yrittäjien, eli toisin sanoen palkansaajien, eläkeläisten ja työttömien osuus kaikista vapaa-ajan asumisesta saatavista tuloista on vain 7 prosenttia (noin 19 000 euroa), joten heidän saamansa suorat taloudelliset hyödyt ovat pieniä.

Nuoret pendelöijät ja yrittäjät tarjoavat kausiväestölle palveluja

Kyselyn avulla kartoitettiin taloudellisen kanssakäymisen edellytyksiä ja pyrittiin tunnistamaan vapaa-ajan asukkailla palveluja tai tuotteita tarjoavien pysyvien asukkaiden piirteitä. Analyysin mukaan seitsemällä muuttujalla havaitaan tilastollisesti merkitsevä yhteys tuotteiden myyntiin tai palvelujen tarjontaan vapaa-ajan asukkailla¹. Näitä ovat ensinnäkin vastaajan *ikä* ja *kotitalouteen kuuluvien alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä*: tyypillinen tuoteita tai palveluita loma-asukkailla tarjoava pysyvä asukas kuuluu nuorempaan ikäluokkaan eikä hänellä ole lapsia. Muita vastaajien taustaan liittyviä muuttujia ovat vastaajan *ammatti* ja *pendelöinti*: vapaa-ajan asukkaiden kanssa tekemisissä olevat pysyvät asukkaat joko harjoittavat yritystoimintaa tai käyvät palkkatyössä ja pendelöivät eli käyvät työssä toisen kunnan alueella. Näyttääkin siltä, että muualla työssä käyvät pysyvät asukkaat yhdistelevät monenlaisia tulonlähteitä, joihin lukeutuvat pienimuotoiset liiketoimet vapaa-ajan asukkaiden kanssa. Tilastollisesti merkitsevää yhteyttä on myös *vapaa-ajan asuntojen*

määrällä kunnassa sekä vastaajan *näkemyksillä kotikuntansa houkuttelevuudesta vapaa-ajan asumisen ja matkailun näkökulmasta* eli toisin sanoen sillä, että vastaaja asuu omasta mielestään houkuttelevassa ja suositussa mökkeily- ja matkailukunnassa. Kysynnän volyyymi on siten yhteydessä tuotteiden ja palvelujen tarjontaan. Lisäksi taloudellinen kanssakäyminen vapaa-ajan asukkaiden kanssa on yhteydessä pysyvän asukkaan *positiivisiin näkemyksiin vapaa-ajan asumisesta paikkakunnan infrastruktuuria kehittävänä tekijänä*.

Kokonaisuutena kartoituksen tulokset eivät tarjoa yllätyksiä: vapaa-ajan asukkaiden kanssa taloustoimia harjoittavan pysyvän asukkaan prototyyppi on nuori, lapseton henkilö, joka käy työssä tai työllistää itse itsensä yrityksessä tai maatilalla, asuu sellaisessa kunnassa, jossa on paljon vapaa-ajan asutusta ja näkee kunnan houkuttelevana ja vapaa-ajan asumisen paikkakunnan kehittymismahdollisuutena. Hänen vastakohtansa – siis henkilö, joka ei ole liiketoimissa vapaa-ajan asukkaiden kanssa – on keski-ikäinen tai sitä vanhempi, on eläkkeellä tai työttömänä, asuu omasta mielestään muun tyyppisessä kuin vapaa-ajan asukkaiden suosimassa ja houkuttelevassa kunnassa ja omaa negatiivisen käsityksen vapaa-ajan asukkaiden vaikutuksesta paikkakunnan infrastruktuurin kehittämiseen.

Näkemykset vapaa-ajan asumisen hyödyistä

Naiset näkevät vapaa-ajan asumisessa enemmän potentiaalia kuin miehet

Pysyvien asukkaiden näkemyksiä vapaa-ajan asumiseen sisältyvästä potentiaalista kartoitettiin tiedustelemalla sitä, millaisina he näkevät mahdollisuudet tarjota vapaa-ajan asukkailla tavaroita ja palveluja. Esitetyt näkemykset ovat pääasiassa negatiivisia, sillä kaksi kolmasosaa vastaajista pitää mahdollisuuksia hyvin vähäisinä (vaihtoehto 1 asteikolla 1–5), ja vain 16 prosenttia arvioi ne hyväksi (vaihtoehto 4) tai erittäin hyväksi (vaihtoehto 5). Kuntien kehittämisestä vastaavien viranhaltijoiden tulkinnat vapaa-ajan asumisen

¹ Kyseisten muuttujien t-arvot ovat suurempia kuin 0 ja p-arvot pienempiä kuin 0,05.

vaikutuksista paikalliseen elinkeinoelämään ovat siten näitä pysyvien asukkaiden näkemyksiä paljon myönteisempiä (Adamiak ym. 2015, 41).

Edellä mainittujen arvioiden yhteyttä eri muutujiin kartoitettiin regressioanalyysin avulla. Mieli-piteisiin ovat selvimmän yhteydessä seuraavat neljä muuttujaa: *vastaajan tosiasialliset kokemukset taloudellisesta kanssakäymisestä vapaa-ajan asukkaiden kanssa, vastaajan sosiaaliset suhteet vapaa-ajan asukkaiden kanssa, vastaajan sukupuoli sekä vastaajan näkemykset vapaa-ajan asukkaiden vaikutuksesta paikkakunnan infrastruktuurin kehittymiseen*. Tulokset ovat pääosin odotusten mukaisia ja myös aiempien tutkimusten tulosten suuntaisia. Ensinnäkin vastaajien mielihiteet vapaa-ajan asumiseen sisältyvistä taloudellisista mahdollisuuksista ovat positiivisia silloin, kun heillä on omia kokemuksia palvelujen ja tuotteiden myynnistä (vrt. Ritchie & Inkari 2006). Sosiaaliset suhteet näyttävät vaikuttavan vastaavalla tavalla, eli ne vastaajat, jotka kertovat olevansa paljon tekemisissä vapaa-ajan asukkaiden kanssa, näkevät loma-asumisessa paljon taloudellisia mahdollisuuksia. Myös tämä havainto tukee aiempien tutkimusten havaintoja (Sirakaya ym. 2002). Ne vastaajat, jotka ovat sitä mieltä että vapaa-ajan asumisella on myönteisiä vaikutuksia paikkakunnan infrastruktuuriin ja etenkin tiestön kehittymiseen, näkevät vapaa-ajan asumiseen sisältyvän samalla positiivisia taloudellisia mahdollisuuksia.

Naisten arviot vapaa-ajan asumisen tarjoamista taloudellisista mahdollisuuksista ovat positiivisempia kuin miesten. Myös pääosa kyselyyn vastanneista on naisia, mikä voi kertoa siitä, että naiset ovat kiinnostuneita vapaa-ajan asumisesta ja tunnistavat ilmiön omalla paikkakunnallaan. Tosin arkinen selitys tälle erolle voi olla myös se, että miehet ovat vähemmän innokkaita vastaamaan kyselyihin.

Vapaa-ajan asumisessa taloudellista potentiaalia näkevän vastaajan prototyyppi on tässä tapauksessa itse taloudellista kanssakäymistä harjoittava, vapaa-ajan asukkaiden kanssa paljon tekemisissä oleva naispuolinen pysyvä asukas, joka on sitä mieltä, että vapaa-ajan asumisella on myönteisiä vaikutuksia paikkakunnan infrastruktuurin kehittymiseen. Mahdollisuuksia heikkoina pitävä perusvastaaja

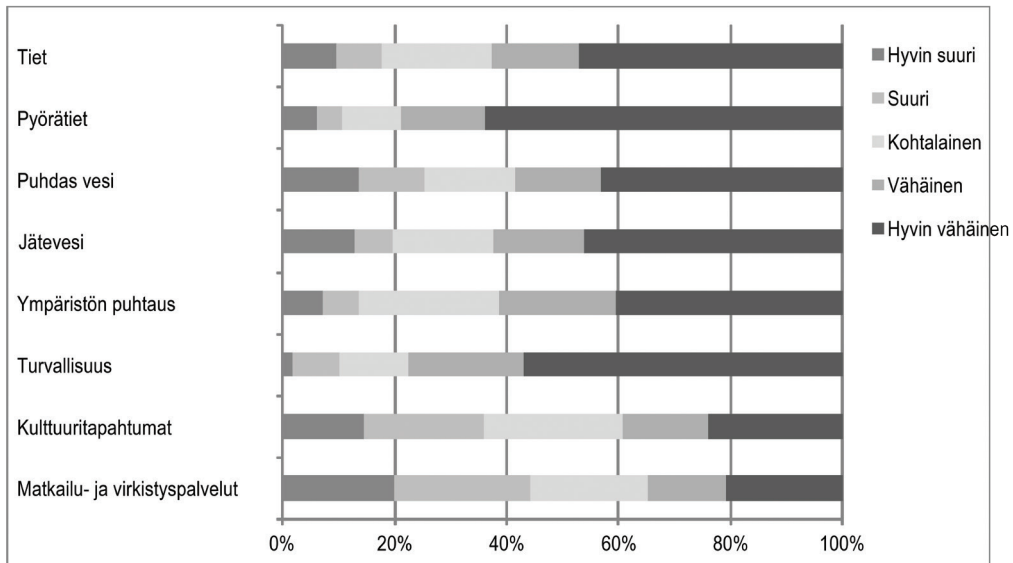
puolestaan on mies, joka ei ole harjoita liiketoimia tai ole muutenkaan tekemisissä vapaa-ajan asukkaiden kanssa. Hän ei myöskään usko, että vapaa-ajan asumisella olisi myönteistä vaikutusta paikkakunnan infrastruktuurin kehittymiseen.

Vaikutuksia infrastruktuuriin ja palveluihin pidetään vähäisinä

Taloudellisten vaikutusten lisäksi kyselyllä kartoitettiin paikallisen väestön näkemyksiä vapaa-ajan asumisen vaikutuksista paikkakunnan infrastruktuuriin ja eräisiin palveluihin. Kysymykset koskivat vaikutuksia infrastruktuuriin yleensä sekä erityisesti tiestöön, pyöräteihin, puhtaaseen veteen, jätevesijärjestelmään, ympäristön puhtauteen ja turvallisuuteen (kuvio 1). Pysyviltä asukkailta kysyttiin myös, miten heidän mielestään vapaa-ajan asukkaat vaikuttavat matkailu- ja virkistyspalveluihin sekä kulttuuritapahtumien tarjontaan. Vastaajat arvioivat näitä vaikutuksia asteikolla 1–5.

Useimmat vastaajat pitävät vapaa-ajan asumisen vaikutuksia infrastruktuuriin ja palveluihin vähäisinä tai hyvin vähäisinä. Vaikutusta katsotaan olevan lähinnä kulttuuritarjontaan eli erilaisten kesätapahtumien järjestämiseen ja joihinkin matkailupalveluihin kuten vierasvenesatamien palveluihin (kuvio 1). Pysyvien asukkaiden näkemykset poikkeavat siten kuntien viranhaltijoiden tulkinnoista, sillä viranhaltijat pitävät eräänä vapaa-ajan asumisen tärkeimpänä sosiaalisena hyötynä infrastruktuurin ja palveluiden ylläpitoa – josta toisaalta aiheutuu kunnalle myös kustannuksia (Adamiak ym. 2015, 41). Tutkimuksen kohdealueilla vapaa-ajan asuntojen osuus on suuri, joten etenkin niissä kunnissa, joissa on vähän muita kehittyviä toimialoja, viranhaltijat pitävät vapaa-ajan asumista kunnan näkökulmasta tärkeänä (esimerkiksi Hirvensalmi, Kivijärvi, Kustavi, Kemiönsaari, Mäntyharju, Padasjoki, Pelkosenniemi, Savitai-pale, Siikainen, Sulkava ja Sysmä). Tästä huolimatta pysyvät asukkaat eivät näe yhteyttä vapaa-ajan asumisen ja infrastruktuurin ja palvelujen säilymisen ja kehittymisen välillä.

Nämä paikallisen väestön näkemykset ovat erilaisia kuin kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella voisi odottaa, sillä vapaa-ajan asukkaita

Kuvio 1. Pysyvien asukkaiden näkemykset vapaa-ajan asumisen vaikutuksista infrastruktuuriin ja palveluihin

pidetään yleensä vaikutusvaltaisena ryhmänä, jonka mielipiteillä on merkitystä ja joka voi edistää paikkakunnan positiivista kehitystä (Heffner & Czarnecki 2011). Heidän ajatellaan voivan vaikuttaa paikallisiin päättäjiin siten, että rakennetaan parempia teitä, kehitetään matkailu- ja vapaa-ajan palveluja ja järjestetään kesätapahtumia, joita muuten ei järjestettäisi. Etenkin sellaisilla syrjäisillä paikkakunnilla, jotka menettävät pysyvää väestöään ja joiden väestö ikääntyy, vapaa-ajan asumisella voi olla suurta vaikutusta palveluihin ja infrastruktuuriin (Heffner & Czarnecki 2011).

Suomessa, jossa perusinfrastruktuuri on suhteellisen hyvällä tasolla, vapaa-ajan asumisella on paikallisten asukkaiden mielestä merkittävä tai melko merkittävä vaikutus lähinnä vain paikkakunnan sosiaaliseen elämään ja vireyteen. Toisaalta on myös selvää, että esimerkiksi tiestön heikkoa kuntoa, jota suomalainen maaseudun pysyvä väestö kritisoi voimakkaasti vuosi toisensa jälkeen, ei ole mahdollista parantaa vain yksittäisen kunnan päätöksin ja resursein (Ponnikas ym. 2014; Sillanpää & Ålander 2017). Tässä valossa on ymmärrettävää, että vapaa-ajan asumisen vaikutus infrastruktuuriin katsotaan vähäiseksi.

Näkemykset vapaa-ajan asukkaiden vaikutuksesta infrastruktuuriin kehittymiseen vaihtelevat kuitenkin jonkin verran paikkakunnittain. Lapissa sijaitsevilla Posion ja Pelkosenniemen kunnissa pysyvät asukkaat näkevät vapaa-ajan asumisen vaikutukset infrastruktuuriin kehittymiseen muissa kunnissa asuvia vastaajia myönteisemmässä valossa. Nämä kunnat ovat luonnonarvoiltaan houkuttelevia, mutta harvaan asuttuja. Myönteiset näkemykset vaikutuksista infrastruktuuriin ovat yhteydessä siihen, ovatko vastaajat tekemisissä vapaa-ajan asukkaiden kanssa. Kun kanssakäymistä on paljon, ovat näkemykset positiivisia. Vastanneet ovat tyypillisesti vähän ansaitsevia, usein eläkeläisiä, jotka asuivat väestöään menettävissä ja ikäänntyvän väestön asuttamissa kylissä. Tästä syystä vastaajat näkevät vapaa-ajan asukkaat myönteisessä valossa ja uskovat että uusilla, suhteellisen nuorilla ja koulutetuilla vapaa-ajan asukkailla on myönteistä vaikutusta heidän jokapäiväiseen elämäänsä maaseudulla. Samalla vapaa-ajan asukkailla ajatellaan olevan laajassa mielessä merkitystä kunnan kehittymiseen ja sen elinvoimaisuuden säilymiseen. Nämä havainnot osoittavat, että vapaa-ajan asukkaiden merkitys voidaan tulkita suureksi

etenkin sellaisissa kylissä, joissa pysyviä asukkaita on vähän (ks. esim. Rannikko 2014).

Yhteenveto ja johtopäätökset

Taloudellisen kanssakäymisen laajuus ja merkitys

Tutkimus osoittaa, että taloudellinen kanssakäyminen vapaa-ajan asukkaiden kanssa on suosituissa mökkikunnissa suhteellisen yleistä mutta samalla enimmäkseen pienimuotoista. Pääosa vapaa-ajan asukkaille palveluja ja tavaroita tarjoavista pysyvistä asukkaista saa tästä toiminnasta vain pientä lisätuloa. Palvelujen tarjonta on tavaroiden tarjontaa huomattavasti tavallisempaa.

Tässä aineistossa palveluja tarjoavat tyypillisesti nuoremmat, työssäkäyvät ja pendelöivät kuntalaiset. Eniten vapaa-ajan asukkaiden kysynnästä hyötyvät yrittäjät, jotka ovat erikoistuneita vapaa-ajan asukkaisiin. Veronsa maksavat yrittäjät puolestaan hyödyttävät kuntataloutta. Laskennalliset työllisyysvaikutukset jäävät tämän aineiston perusteella kuitenkin vaatimattomiksi.

Taloudellisen kanssakäymisen yleisyyttä myös muiden kuin virallisten yrittäjien kanssa voi selittää se, että esimerkiksi Järvi-Suomessa huomattavalla osalla vapaa-ajan asukkaista on sukujuuria mökkipaikkakunnalla (Rantanen 2016, 19). Tällöin vapaa-ajan asukkailla on todennäköisesti paikkakunnalla asuvia sukulaisia tai muita tuttavii, joilta he voivat hankkia esimerkiksi mökin huolto- palveluja. Turvautuminen tuttavien apuun voi myös kertoa puutteellisesta palvelutarjonnasta tai palvelujen korkeasta hinnasta mökkipaikkakunnalla (Czarnecki & Sireni 2016). Tämän tutkimuksen havainnot pysyvien asukkaiden toiminnasta vahvistavat aiemmassa tutkimuksessa tehtyjä havaintoja siitä, että suomalaiset vapaa-ajan asukkaat ovat hyvin integroituneita paikalliseen talouteen, mutta samalla hyvin kiinnostuneita hankkimaan tuotteita ja palveluja myös muilta kuin varsinaisilta yrittäjiltä (Czarnecki & Sireni 2016, 51–52). Yrittäjien näkökulmasta omia sosiaalisia verkostojaan hyödyntävä säästeliäs vapaa-ajan asukas ei edistä parhaalla tavalla paikallisia liiketoimintamahdollisuuksia.

Näkemykset taloudellisista hyödyistä

Pysyvät asukkaat eivät pidä vapaa-ajan asumiseen sisältyviä taloudellisia mahdollisuuksia kovin merkittävänä. Heidän tulkintansa ei siten vastaa tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä näkemyksiä vapaa-ajan asumisen tarjoamista taloudellisista ja työllistävästä mahdollisuuksista maaseudun kotitalouksille (Guisan & Aguayo 2010; Scanlon ym. 2014; Oliveira ym. 2015). Pysyvien asukkaiden tulkinta poikkeaa niin ikään kuntien elinkeinoelämää työkseen kehittävien viranhaltijoiden tietoon ja kokemukseen perustuvista näkemyksistä sekä maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa esitetystä odotuksista, jotka koskevat vapaa-ajan asumiseen ja monipaikkaisuuteen sisältyvää hyödyntämätöntä potentiaalia (Mahdollisuuksien maaseutu 2014, 22).

Mahdollisuudet myönteisessä valossa näkeville pysyvillä asukkailla, jotka ovat useammin naisia kuin miehiä, on tyypillisesti sekä taloudellista että muun tyyppistä sosiaalista kanssakäymisestä vapaa-ajan asukkaiden kanssa. Myönteisiä mahdollisuuksia korostavat ovat tyypillisesti myös sitä mieltä, että vapaa-ajan asukkailla on vaikutusta infrastruktuurin ja palvelujen säilymiseen. Mahdollisuuksia vähäisinä tai olemattomina pitävät vastanneet eivät puolestaan tavallisesti ole itse tekemisissä vapaa-ajan asukkaiden kanssa.

Infrastrukturi ja palvelut

Pysyvät asukkaat eivät katso, että mökkeilyllä on vaikutusta infrastruktuurin kehittymiseen paikkakunnalla, vaikka vapaa-ajan asuminen on hyvin yleistä tutkimuksen kohdealueilla ja sen voisi olettaa näkyvän niissä investointeina infrastruktuuriin. Tutkimuskirjallisuudessa on nostettu esille tapauksia, joissa vapaa-ajan asukkaat ovat vaikutusvaltaisena ryhmänä olleet mukana vaikuttamassa esimerkiksi teiden ja pyöräteiden kunnostukseen, matkailun edellytysten parantamiseen ja tapahtumien järjestämiseen (Farstad & Rye 2013). Heillä on tärkeä merkitys etenkin syrjäisillä, vähenevän väestöpohjan maaseutualueilla, joiden infrastruktuuri on vähemmän kehittyntä verrattuna kaupunkiseutuihin (Overvåg & Berg 2011).

Suomessa tilanne on kuitenkin erilainen, sillä perusinfrastruktuuriin, kuten sähköverkkoon, tietoliikenneyhteyksiin ja jätehuoltoon, on investoitu myös maaseudulla. Vapaa-ajan asumisesta johtuvat myönteiset muutokset eivät aina ole pysyvän asukkaana perspektiivistä näkyviä ja helposti tunnistettavissa. Mikäli mökkeilybisneksen kehittämiseksi halutaan kunnassa laaja tuki, on hyvin tärkeää avata ja konkretisoida pysyville asukkaille vapaa-ajan asumiseen perustuvan talouden paikallisen kehittämistyön hyötyjä.

Vapaa-ajan asukkailla nähdään olevan positiivista merkitystä lähinnä paikkakunnan sosiaaliseen vireyteen, kun mökkeily vahvistaa esimerkiksi matkailupalveluja ja paikallista kulttuuritarjontaa, joka olisi todennäköisesti paljon vähäisempää ilman vapaa-ajan asukkaita, kuten muissa vastaavissa tutkimuksissa on havaittu (esim. Gilbert & Clark 1997). Lapin harvaan asuttujen kuntien pienissä kylissä positiiviset vaikutukset tunnistetaan erityisen selvästi. Kun kylässä on vähän pysyviä asukkaita, tämä tarkoittaa usein sitä, että he ovat tavallista enemmän tekemisissä vapaa-ajan asukkaiden kanssa, jolloin hyödyt (ja yhtä lailla myös haitat) ovat konkreettisesti havaittavissa.

Henkilökohtaiset kokemukset vahvistavat positiivisia näkemyksiä

Tutkimus osoittaa, että henkilökohtainen taloudellinen kanssakäyminen vapaa-ajan asukkaiden kanssa on yhteydessä pysyvien asukkaiden positiivisiin käsityksiin vapaa-ajan asumiseen sisältyvistä taloudellisista mahdollisuuksista (ks. myös Tosun 2002; Fredline 2004; Ritchie & Inkari 2006). Vuorovaikutuksessa syntyvällä arkitiedolla näyttää toisin sanoen olevan tärkeä merkitys näkemysten muodostumisessa. Kun Suomessa suhteellisen suuri osa pysyvistä asukkaista on tekemisissä vapaa-ajan asukkaiden kanssa, mökkeilyn edistäminen on yleisesti ymmärrettävä ja perusteltu kehittämisstrategia. On kuitenkin tärkeää muistaa, että negatiiviset näkemykset vapaa-ajan asumiseen sisältyvistä mahdollisuuksista voittavat positiiviset tulokset silloin, kun hyödyt jakautuvat epätasaisesti ja pääosa paikallisesta väestöstä jää syrjään sosiaalisesta ja taloudellisesta kanssakäymisestä vapaa-ajan

asukkaiden kanssa.

Mikäli uuden polven vapaa-ajan asukkailla ei ole juuria paikkakunnalla eikä sukulaisia, joiden puoleen kääntyä palvelujen saamiseksi, muuttuu taloudellinen kanssakäyminen vapaa-ajan asukkaiden ja muutaman harvan yrityksen väliseksi liiketoiminnaksi. Tällöin kuntien ja muiden vapaa-ajan asumista kehittävien tahojen täytyy löytää uusia keinoja pysyvien asukkaiden myönteisen suhtautumisen turvaamiseksi.

Kiitokset

Kiitokset Kunnallissalan kehittämissäätiölle apurahasta tutkimushankkeelle ”Vapaa-ajan asuminen kuntien mahdollisuutena” (2015–2017).

Lähteet

- Adamiak, Czesław, Mia Vepsäläinen, Anna Strandell, Mervi J. Hiltunen, Kati Pitkänen, C. Michael Hall, Janne Rinne, Olga Hannonen, Riikka Paloniemi & Ulrika Åkerlund 2015. Vapaa-ajan asuminen Suomessa. Asukas- ja kuntakyselyn tuloksia vapaa-ajan asumisen nykytilasta ja kehittämistarpeista. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 22/ 2015. SYKE, Helsinki.
- Adamiak, Czesław, Kati Pitkänen & Olli Lehtonen 2016. Seasonal residence and counterurbanization: the role of second homes in population redistribution in Finland. *GeoJournal*. DOI 10.1007/s10708-016-9727-x.
- Alkula, Tapani, Seppo Pöntinen & Pekka Ylöstalo 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY, Helsinki.
- Ap, John & John L. Crompton 1998. Developing and testing a tourism impact scale. *Journal of Travel Research*, 37(4), 120–130.
- Chuang, Shu-Tzu 2011. Residents' attitudes toward rural tourism in Taiwan: A comparative viewpoint. *International Journal of Tourism Research*, 15, 152–170.
- Czarnecki, Adam 2014. Economically Detached? Second Home Owners and the Local Community in Poland. *Tourism Review International*, 18(3), 153–166.
- Czarnecki Adam & Maarit Sireni 2016. Tuovatko vapaa-ajan asukkaat rahaa kuntaan? Tutkimus kysytään vaikuttavista tekijöistä. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 44(3), 37–56.

- Farstad, Maja & Johan Fredrik Rye 2013. Second home owners, locals and their perspectives on rural development. *Journal of Rural Studies*, 30, 41–51.
- Fredline, Liz 2004. Host community reactions to motorsport events: the perception of impact on quality of life. Teoksessa: Ritchie, Brent W. & Daryl Adair (toim.). *Sport tourism: Interrelationships, impacts and issues*. Clevedon, Channel View Publications. 155–173.
- Gallent, Nick, Alan Mace & Mark Tewdwr-Jones 2002. Second homes in rural areas of England. The Countryside Agency, Wetherby.
- Gilbert, David & Mark Clark 1997. An explanatory examination of urban tourism impact, with reference to residents' attitudes in the cities of Canterbury and Guildford. *Cities*, 14(6), 343–352.
- Guisan, Maria-Carmen & Eva Aguayo 2010. Second homes in the Spanish regions: Evolution in 2001–2007 and impact on tourism, GDP and employment. *Regional and Sectoral Economic Studies*, 10(2), 83–104.
- Heffner, Krystian & Adam Czarnecki (toim.) 2011. *Drugie domy w rozwoju obszarów wiejskich*. Series: *Problemy rozwoju wsi i rolnictwa*. Instytut Rozwoju Wsi Rolnictwa PAN, Warsaw.
- Heffner, Krystian & Adam Czarnecki 2015. Linking locally: Second home owners and economic development of the rural community. Teoksessa: Dannenberg, Peter & Elmar Kulke (toim.). *Economic development in rural areas: Functional and multifunctional approaches*. Ashgate Publishing, Farnham. 185–210.
- Hjalager, Anne-Mette, Jan Kloster Staunstrup & Rikke Ibsen 2011. Trade and Value Developments in the Danish Second-home Sector: Implications for Tourism Policies. *Tourism Economics*, 17(3), 677–691.
- Lankford, Samuel V. & Dennis R. Howard 1994. Developing a tourism impact attitude scale. *Annals of Tourism Research*, 21(1), 121–139.
- Leppänen, Jorma 2003. Finlands Skärgårdsprogram och fritidshusboende 2003–2006. Paper presented at second home ownership and shore line protection: Seminar on regional development in the Kvarken Region, Umeå, Sweden, 25th June 2003, Skärgårdsdelegationen, Helsinki.
- Mahdollisuuksien maaseutu 2014. Maaseutupoliittinen kokonaisuusohjelma 2014–2020. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 9/2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Aluekehittäminen, Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä, Helsinki.
- Marjavaara, Roger 2008. Second Home Tourism: The Root to Displacement in Sweden? *Gerum* 2008:1, Department of Social and Economic Geography. Umeå University, Umeå.
- Matteucci, Xavier, Dagmar Lund-Durlacher & Matthias Beye 2008. The socio-economic and environmental impacts of second home tourism: the South Pacific coast of Nicaragua example. Teoksessa: Keller, Peter & Thomas Bieger (toim.). *Real estate and destination development in tourism*. Erich Schmidt Verlag, Berlin. 149–164.
- McKenzie, Fiona, John Martin & Chris Paris 2008. Fiscal policy and mobility: The impact of multiple residences on the provision of place-based service funding. *Australasian Journal of Regional Studies*, 14(1), 53–72.
- Moscovici, Serge 1981. On social representations. Teoksessa: Forgas, Joseph P. (toim.). *Social cognition: Perspectives on everyday understanding*. London, Academic Press. 181–209.
- Müller, Dieter K. 1999. German second home owners in the Swedish countryside. *Gerum Kulturgeografi* 1999:2, Department of Social and Economic Geography, Umeå University, Umeå.
- Müller, Dieter K. 2002. Second homes ownership and sustainable development in Northern Sweden. *Tourism and Hospitality Research*, 3, 343–355.
- Mökkibarometri 2016. FCG Finnish Consulting Group Oy. Saarisaloasiain neuvottelukunta, Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.
- Oliveira, José António, Maria de Nazaré Oliveira Roca & Zoran Roca 2015. Economic effects of second homes: a case study in Portugal. *Economics and Sociology*, 8(3), 183–196.
- Overvåg, Kjell & Nina Gunnerud Berg 2011. Second homes, rurality and contested space in Eastern Norway. *Tourism Geographies*, 13(3), 417–442.
- Ponnikas, Jouni, Olli Voutilainen, Sirpa Korhonen & Hanna-Mari Kuhmonen 2014. Maaseutukatsaus 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 2/2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.
- Rannikko, Pertti 2014. Maaseudun näkymätön väestö. *Maaseudun uusi aika* 22(2), 34–42.
- Rantanen, Manu 2016. Kehittämiskohteena vapaa-ajan asuminen. Kansainvälinen näkökulma. Ruralia-instituutti, Raportteja 160. Helsingin yliopisto, Mikkelin.
- Rehunen, Antti, Manu Rantanen, Ilkka Lehtola & Mervi J. Hiltunen (toim.) 2012. Palvelujen saavutettavuus muutoksessa: Maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet. Ruralia-instituutti, Raportteja 88. Helsingin yliopisto, Mikkelin.
- Ritchie, Brent W. & Mikko Inkari 2006. Host community attitudes toward tourism and cultural tourism development: The case of the Lewes District, Southern England. *International Journal of Tourism Research*, 8, 27–44.

- Scanlon, Kathleen, Emma Sagor & Christine Whitehead 2014. The economic impact of holiday rentals in the UK, A project for HomeAway, Final report, November 2014. London School Economics, London.
- Sillanpää, Keimo & Tommi Ålander 2017. Maaseutukatsauksen 2017 kansalaiskyselyn yhteenvetoraportti. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 8/2017. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.
- Sirakaya, Ercan, Viktor Teye & Sevil Sönmez 2002. Understanding residents' support for tourism development in the Central Region of Ghana. *Journal of Travel Research*, 41(1), 57–67.
- Sireni, Maarit, Maija Halonen, Olga Hannonen, Timo Hirvonen, Arja Jolkkonen, Petri Kahila, Mari Kattilakoski, Hanna-Mari Kuhmonen, Arja Kurvinen, Virpi Lemponen, Simo Rautiainen, Pasi Saukkonen & Christell Åström 2017. Maaseutukatsaus 2017. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 7/2017. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.
- Tosun, Cevat 2002. Host perceptions of impacts: a comparative tourism study. *Annals of Tourism Research*, 29(8), 231–253.
- Vanegas Sr, Manuel & Robertico R. Croes 2003. Growth, development and tourism in a small economy: Evidence from Aruba. *International Journal of Tourism Research*, 5, 315–330.
- Velvin, Jan, Tor Martin Kvikstad, Eivind Drag & Erling Krogh 2013. The impact of second home tourism on local economic development in rural areas in Norway. *Tourism Economics*, 19(3), 689–705.
- Wallace, Alison, Mark Bevan, Karen Croucher, Karen Jackson, Lisa O'Malley & Vicki Orton 2005. The impact of empty, second and holiday homes on the sustainability of rural communities: A systematic literature review. Centre for Housing Policy, York.